

Akad. prof. dr. Tomislav Raukar
(Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933
– Zagreb, 2. 7. 2020)

“Se smemo prepustiti spokoju raziskanega in znanega in to v časih, ko svetovno zgodovinopisje tako silovito napreduje? Mar ne bi to pomenilo, vsaj ko gre za prvo knjigo in obdobje srednjeveške zgodovine, da si s tem kar sami prisojamo začelje sodobne zgodovinske znanosti in da tega nikakor ne zmoremo spremeniti?”

Vprašanji, ki sta pri poučenem bralstvu porajali nelagodje in potrebo stvari postaviti na svoje mesto, je leta 1987 zastavil takrat 54-letni Tomislav Raukar v četrti številki 41. letnika Zgodovinskega časopisa. Vprašanji sta bili programsko izhodišče za odločen, a odmerjen odziv v sicer ostri polemiki o tem, kako v morebitni novi izdaji Zgodovine narodov Jugoslavije zastaviti predstavitev hrvaške srednjeveške zgodovine. Vprašanji sta sledili ugotovitvi, da “se hrvaška historio-grafija sicer naslanja in navezuje na bogato dediščino zgodovinopisnega pisanja, z več poskusi sintez, od Šime Ljubića in Tadije Smićiklase do Jaroslava Šidaka in Nade Klaić”, a da “kljub temu ostaja v veljavi presenetljivo, opozorila vredno dejstvo, da nismo do današnjih dni napisali ene same znanstvene študije, najsibo takšne ali drugačne, o metodoloških problemih in o pristopih pojasnjevanju hrvaške srednjeveške zgodovine. To pomeni, da o tem nismo sploh razmišljali, oziroma v najboljšem primeru, da smo o tem zelo malo razmišljali.” In še vodilo: “danes smemo povsem gotovo, brez najmanjšega dvoma, ugotavljati vsaj to, da politični razvoj in nanj vezane politične razmejitve nikakor ne moreta biti edini in izključni konceptijski okvir prikaza hrvaške zgodovine srednjega veka, kot so to v sintezah redno počeli, kajti z njima ni mogoče pojasniti družbene kompleksnosti te zgodovine in njene vloge v celoti južnoslovenskega prostora.” Ostrina polemike ni bila po godu milemu, zadržanemu in spoštljivemu Tomislavu Raukarju in to so vedeli vsi, ki so ga poznali. Ravno zato so njegove nenavadno rezke besede bralstvo osupnile. Prepričljivost argumentacije tega, kar je imel povedati, po drugi strani ni nikogar niti najmanj presenečala.

Tomislav Raukar, rojen leta 1933 v Starem gradu na Hvaru, se v rani mladosti ni nadejal, da mu bo dano študirati zgodovino, kaj šele ukvarjati se z glasbo, svojo drugo

veliko strastjo. Skromne materialne zmožnosti povojnega dalmatinskega otoškega "malega mesta" so mu narekovale odgovorno pot k čimprejšnji dosegbi poklica, zato je v bližnjem Splitu obiskoval ekonomsko srednjo šolo. Željan humanistične izobrazbe se je najprej vpisal na višjo pedagoško šolo v Splitu, istočasno je obiskoval srednjo glasbeno šolo. Leta 1963 je pri svojih tridesetih diplomiral iz zgodovine na filozofski fakulteti v Zagrebu, dvanajst let pozneje, leta 1975 je doktoriral na isti fakulteti z disertacijo o ekonomskih in družbenih odnosih v Zadru v 15. stoletju. Od leta 1963, ko je postal asistent in do leta 2004, ko se je upokojil kot redni profesor in predstojnik katedre za hrvaško zgodovino, je služboval na Oddelku za zgodovino zagrebške Filozofske fakultete. Leta 1997 je bil izvoljen za rednega člana Hrvaške akademije znanosti in umetnosti, od leta 2008 je vodil njen razred za zgodovinske vede. Za prispevek k zgodovinski znanosti je prejel številna hrvaška stanovska priznanja in tudi viskoko državno odlikovanje. Leta 2009 je prejel nagrado Anton Gindely – Preis, ki jo podeljuje inštitut za Podonavje in Srednjo Evropo na Dunaju. Prislovično nevsiljiv znanstvenik plahega in zadržanega vedenja, se je poslovil tako kot je živel, tiho in zadržano, v krogu lastne družine. Čeprav si sam tega gotovo ne bi želel, so številni hrvaški mediji smrt akademika Tomislava Raukarja pospremili s prispevki o njegovem življenju in znanstvenem delu, vselej z izbranimi besedami in z globokim spoštovanjem. Da se je z "dobrim duhom hrvaškega srednjega veka" (Ivan Basić) nekaj zgodilo, so njegovi prijatelji v tujini lahko zaslutili šele mesece pozneje, ko v poštnem nabiralniku ni bilo tradicionalne novoletne voščilnice iz Zagreba s prepoznavno veliko pisavo.

Celovitost v vsebinski strukturi tekstov o družbenem razvoju, za razliko od besedil, kjer so družba, politika, gospodarstvo in kultura med seboj nepovezane enote zgodovinske pripovedi, kot lahko beremo v zgoraj omenjenem odzivu v Zgodovinskem časopisu, je bila eno od temeljnih Raukarjevih vodil pri historiografskem delu. V dilemi historično geografska razdeljenost ali družbena celovitost, oziroma tradicionalna ali družbena zgodovina, se je jasno opredelil za slednjo. Za družbeno zgodovino srednjega veka, v kateri so socioekonomski in kulturni procesi v središču zgodovinarjevega zanimanja in s tem tudi njegove pripovedi (in ne na njeni margini kot nekakšni spremljujoči leksikografski podatki; tako v zgornjem odzivu), se je zavzemal od začetka svoje znanstvene poti. Njegova disertacija o družbenih in ekonomskih odnosih v Zadru v 15. stoletju (in dve leti pozneje njegova monografija "Zadar u XV. stoljeću") je bila prvi v tem duhu zasnovan pregled družbenih in ekonomskih odnosov v katerem od dalmatinskih mest. Minuciozna študija posameznih družbenih in gospodarskih fenomenov v največjem vzhodno-jadranskem srednjeveškem mestu in njegovem distriktu, obravnavanih kot celota in sintetično, je nastala pod vplivom sodobnih historiografskih tokov v Franciji, Nemčiji in Rusiji. V svojih deli o komunalni družbi v Dalmaciji je temeljito predelal družbeno shemo tedanje dalmatinske družbe. Vzpostavil je osnove hrvaške historiografske terminologije, povezane z omenjeno družbo in njenimi akterji. Z obojim je začrtal velike spremembe v hrvaški medievistiki. Pod njegovim peresom in pod njegovim vplivom so nastala številna dela posvečena družbeni zgodovini srednjeveškega Jadrana in širše. Leta 1997 je izšla njegova monografija "Hrvatsko

srednjovekovlje. Prostor, ljudi, ideje“, kapitalna sinteza hrvaške srednjeveške zgodovine. Zasnovana je bila na izhodiščih in maksimah, ki jih je deset let poprej natančno pojasnil bralstvu Zgodovinskega časopisa. Skupaj z Nevenom Budakom je leta 2006 izdal monografijo “Hrvatska povijest srednjeg vijeka”, spet po načelu celovitosti skozi sintentično obravnavo posamičnih zgodovinskih fenomenov. Njegova dognanja so bila plod dejavnega in obsežnega raziskovalnega dela v arhivih na Hrvaškem in v Italiji.

Profesor Tomislav Raukar je dvakrat gostoval na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Leta 1993 je predaval o rezultatih in smernicah raziskovanja srednjeveških mest Dalmacije, dve leti pozneje pa o komunikacijskih obzorjih srednjega veka. Gostovanji nista bila bežna dogodka, ampak ena izmed oblik tesnega sodelovanja med obema oddelkoma za zgodovino. Še posebej tesno je sodeloval z Vasilijem Melikom, Ferdinom Gestrinom in Ignacijem Vojetom. Resnost njegovega pristopa k sodelovanju je razvidna npr. iz njegove ocene Gestrinovega ukvarjanja z razvojem jadranskih družbe v poznem srednjem veku (Historijski zbornik XXXVI (1), Zagreb 1983, 299–305), kakor tudi iz omenjene polemike v Zgodovinskem časopisu. Medtem, ko se zagrebški kolegi svojega profesorja spominjajo predvsem po čutu za pravičnost in po blagosti do študentov ter po pregovorni predavateljski točnosti, se ga zgodovinarji v Sloveniji spominjamo kot iskrenega prijatelja in kot izjemno spoštljivega sogovornika – tudi takrat, ko je bila polemika precej razgreta.

Dušan Mlacović